

Om vetenskapens dimridåmakare

Olle Häggström

Fysikern Fred Singer har en mångfacetterad och färgstark karriär att se tillbaka på, med en hel del att vara stolt över men kanske ännu mer att inte vara stolt över. Han föddes i Wien 1924 och flydde med familjen undan *Anschluss* till USA. Efter universitetsutbildning i elektroteknik och fysik påbörjade han sin forskarbana, som kom att äga rum både på universitet och inom den amerikanska militären och andra myndigheter. Sina främsta insatser gjorde han som en av de verkliga pionjörerna inom satellitteknik och dess användning för forskningsbruk. Det handlade bland annat om mätning av de övre atmosfärsskiktens sammansättning och av kosmisk strålning.

Under 50- och 60-talen författade Singer en rad vetenskapliga arbeten i ledande tidskrifter som *Nature* och *Physical Review*, men under de påföljande decennierna tog hans verksamhet en ny riktning. Istället för att producera egen forskning ägnade han nu allt mer kraft åt samhällsdebatt och åt att angripa andras forskning. Det började med att han, med stöd i idén att marknadskrafter alltid ombesörjer balans mellan tillgång och efterfrågan, avvisade allt tal om någon annalkande olje- eller energikris. Därefter lyckades han i rask takt skapa osäkerhet och förvirring kring forskningsresultat inom ett imponerande brett spektrum av frågor: det handlade om den atomvinter som väntas följa ett eventuellt storskaligt kärnvapenkrig, om försurat regn, om ozonhålet och om hälsoeffekter av passiv rökning. I samtliga dessa fall handlade det om att, genom att kraftigt överdriva de vetenskapliga osäkerheter som trots allt alltid föreligger, tona ned vår kunskap om miljökonsekvenser av mänsklig aktivitet.

Med hjälp av sina kontakter bland annat i Reaganadministrationen, där hans synpunkter var ideologiskt välkomna, blev Singer mycket inflytelserik. Han uppvisade också stor skicklighet och förslagenhet, som när han i stort sett på egen hand lyckades manipulera slutrapporten till den statliga utredning kring surt regn han satt med i under tidigt 80-tal, så att intrycket gick stick i stäv med det vetenskapliga kunskapsläget och hur övriga kommittéledamöter såg på saken. Vid denna tidpunkt pekade forskningen otvetydigt ut industriella föroreningar som försurningens orsak, men Singer såg till att detta budskap skymdes av påpekanden om osäkerheter och vikten av att inte vidta dyrbara åtgärder innan forskningen bringat ytterligare klarhet i frågan.

Idag är Fred Singer mest känd för sina ställningstaganden i klimatfrågan och för sina hårda angrepp på FN:s klimatpanel IPCC. Även på detta område präglas hans retorik av en extremt selektiv tolkning av forskningsläget och

om överbetoning av osäkerheter, och hans slutsats är den vanliga: den bästa åtgärden består i att inte vidta några åtgärder utan låta marknaden sköta sitt.

Genom sitt energiska engagemang, kombinerat med den vetenskapliga meritering som visserligen är av gammalt datum men som ändå tycks väga tungt, har Singer skaffat sig en position som något av en ledargestalt, och helt klart en idol, bland klimatskeptiker världen runt. (Jag använder här ordet "skeptiker" något motvilligt, då det felaktigt kan föra tankarna till den sunda skepsis som karaktäriserar god vetenskap, men som står i bjärt kontrast till det selektiva och tendentiösa tänkande som Singer och hans gelikar ägnar sig åt. En långt mer träffande term är "klimatförnekare" – inte för att de förnekar klimatet utan för att de förnekar den vetenskapliga kunskapen på området – men erfarenheten visar att användandet av det ordet ofta triggat en respons som för diskussionen helt överstyr.) Även åt de på senare år alltmer högljudda svenska klimatskeptikerna lånar Singer emellanåt ut sitt namn som ett slags galjonsfigur i samband med olika utspel.

I den nyutkomna boken *Merchants of Doubt* ger de båda vetenskapshistorikerna Naomi Oreskes och Erik Conway en historisk skildring av det systematiska skapandet av dimridåer i alla de vetenskapliga frågor som här nämnts (och några till), med start på 50-talet då de stora tobaksbolagen konfronterades med sambandet mellan tobaksrökning och lungcancer. Persongalleriet är omfattande i denna gedigna och välresearchade bok (enbart fotnotsapparaten upptar 65 sidor), men ett antal namn återkommer gång på gång i de olika frågorna: jämte Singer handlar det främst om Frederick Seitz, William Nierenberg och Robert Jastrow.

Vi får i boken veta en del om hur dimridåproduktionen organiseras och finansieras via bland annat den i påfallande grad integrerade tobaks- och oljelobbyn. Tonvikten lägger emellertid Oreskes och Conway på de metoder och de retoriska grepp som antivetenskapsmännen (kvinnorna i branschen är få) tillgriper. Uppblåsandet till orimliga proportioner av det enkla faktum att all vetenskaplig kunskap är preliminär har jag redan nämnt. En annan standardmetod är att anföra vetenskapliga invändningar utan att tillstå att dessa redan beaktats och besvarats i litteraturen. Ett genomgående drag är hur Singer, Seitz och deras vänner inte tar upp sina argument till diskussion med forskarkollegor i vetenskapliga fora; istället vänder de sig direkt till makthavare och allmänhet med sina påståenden, vilka på så vis undgått den gängse vetenskapliga granskningen. I detta värv har de god hjälp av medias tendens att vilja ge lika utrymme åt "båda sidor" i en diskussion.

Ännu smutsigare metoder förekommer, inklusive grundlösa anklagelser om vetenskapligt fusk, och mer allmänt personförföljelse och smutskastning. Särskilt obehaglig är historien om Fred Singer och Roger Revelle. På 50-talet var geovetaren Revelle tidigt ute med att studera atmosfärens koldioxidbalans och dess potentiella effekter på klimatet. Långt senare blev han (postumt) känd för att under många år ha agerat vetenskaplig rådgivare åt Al Gore. 1991 var Revelle gammal och dödssjuk, vilket Singer skrupelfritt utnyttjade till att manipulera honom att sätta sitt namn på en "gemensam" artikel vilken bagatelliserade klimathotet och gick stick i stäv med Revelles verkliga uppfattning. Singer kunde sedan, efter Revelles död, använda dennes namn som tillhygge mot Gore och andra. Bittra strider med kollegor och efterlevande till Revelle följde.

Vad är det då som driver huvudpersonerna i *Merchants of Doubt* att i strid med det vetenskapliga evidensläget ta parti för allehanda miljöförstörande verksamhet? Jag ställde själv den frågan för några år sedan, då jag fann att den ene ledande klimatskeptikern efter den andre också engagerat sig på tobaksbolagens sida i frågan om den passiva rökningens hälsovådlighet. Jag hade då inget bättre förslag än att det handlade om personer som är beredda att säga vad som helst om blott betalningen är den rätta. Oreskes och Conway har studerat frågan mer på djupet, och erbjuder en intressantare förklaring:

Singer, Seitz, Nierenberg och Jastrow är eller var alla, liksom många av de andra figurer som passerar revy i boken, präglade av det kalla kriget, arga antikommunister och anhängare av den extrema marknadsfundamentalism enligt vilken varje statligt ingripande eller reglering är ett steg ut på det sluttande planet som vetter mot socialism och tyranni. Om detta är det ondaste onda, så behöver forskningsresultat som ser ut att föranleda reglering (som förbud mot de ozonförstörande freonerna, eller skatt på tobak eller koldioxid) förnekas. För att förklara varför dessa forskningsresultat alls dyker upp hamnar man lätt i konspirationsteoretiskt anstrukna tankegångar. Oreskes och Conway citerar Singer, som på tal om ozonhålet hävdar att forskarna på området "troligen har sina egna dolda agendor – inte bara att 'rädda miljön' utan också att ändra hela det ekonomiska systemet. Vissa av dessa hårdföra utopister är socialister, andra är teknikhatande ludditer, och de flesta drivs av en önskan att reglera – i största möjliga skala" (s 249). I Singers föreställningsvärld är det alltså svansen som viftar hunden: regleringar tillkommer inte som svar på miljöhot, utan det är miljöhoten som fabriceras för att möjliggöra regleringar.

Merchants of Doubt är en rik bok – rik både på konkreta fallbeskrivningar och på resonemang som sammanfogar dem till en begriplig helhet. För den

som vill förstå bakgrunden till dagens klimatdebatt är den oundgänglig läsning. Ämnet är dock för stort för att det skall vara möjligt för en enskild bok att vara heltäckande. Våldigt lite sägs om vad som hänt med klimatdebatten från millennieskiftet och framåt; för mer om den delen kan man med fördel komplettera med Chris Mooneys *The Republican War on Science*, James Hoggans *Climate Cover-Up* eller James Hansens *Storms of My Grandchildren*. Inte heller någon av dessa böcker når dock fram till klimatskeptikernas allra största propagandaseger. Jag syftar på Climategate, det datorintrång i november 2009 som väckt sådan uppståndelse och som hos många lämnat en kvardröjande känsla av att forskarna nog har manipulerat data för att överdriva uppvärmningen, trots att den ena utredningen efter den andra konstaterat att materialet inte ger grund för någon misstanke om vetenskaplig oredlighet. Historien om Climategate väntar ännu på att skrivas.